

04/2013

ELÄKETURVAKESKUKSEN RAPORTTEJA

TIIVISTELMÄ

Ismo Risku, Jukka Appelqvist, Mikko Sankala, Hannu Sihvonen,
Heikki Tikanmäki ja Risto Vaittinen

Lakisääteiset eläkkeet – pitkän aikavälin laskelmat 2013

Raportissa esitetään Eläketurvakeskuksen vuoden 2013 pitkän aikavälin laskelmat lakisääteisten eläkemenojen ja keskimääräisen etuustason kehityksestä. Työeläkelakien osalta raportti sisältää myös rahoituslaskelmia, joiden keskeisimpiä tuloksia ovat TyEL-maksun ja -varojen kehitys vuosille 2013–2080.

Laskelmissa käytetään Tilastokeskuksen väestöennustetta vuodelta 2012. Ennusteen mukaan Suomen väestö kasvaa jatkuvasti. Vuoden 2012 lopussa väestön määrä oli 5,43 miljoonaa, ja sen ennustetaan kasvavan 6,5 miljoonaan vuoden 2080 loppuun mennessä. Väestön kasvu on pääosin seurausta 65 vuotta täyttäneen väestön osan kasvusta. Työikäisen väestön määrä supistuu 2030-luvun alkuun asti, jonka jälkeen se kääntyy nousuun. Vuosina 2012 ja 2050 työikäisen (15–64-vuotiaat) väestön määrät ovat yhtä suuria ollen 3,52 miljoonaa henkilöä.

Vanhushuoltosuhteen (65 vuotta täyttäneet suhteessa 15–64-vuotiaisiin) kasvu jatkuu vuoteen 2080 asti, muutos on nopeinta kuluvalle vuosikymmenellä. Vuonna 2012 vanhushuoltosuhte oli 29 prosenttia ja sen ennustetaan olevan 53 prosenttia vuonna 2080. Vanhushuoltosuhteen heikkeneminen lähitulevaisuudessa johtuu Suomen nykyisestä ikärakenteesta. Eliniän jatkuva pidentyminen kuitenkin aiheuttaa sen, että vanhushuoltosuhte heikkenee vielä suurten ikäluokkien jälkeenkin. Vuonna 2012 vastasyntyneen elinajanodote oli 80,5 vuotta. Ennusteen mukaan se nousee vuoteen 2080 mennessä noin 90 vuoteen.

Työllisyysaste oli vuosina 2010–2012 noin 68 prosentissa. Työllisyysennusteen mukaan työllisyysaste nousee siten, että vuodesta 2020 eteenpäin se on runsaat 72 prosenttia. Työllis-

syysasteen nousu on seurausta työvoimaosuuden kasvusta ja työttömyysasteen alenemisesta. Ikääntyneiden työllisyyttä kasvattaa osaltaan se, että eläkealkavuuksien odotetaan alenevan. Eläkkeellesiirtymisiän odote kuvaa eläkealkavuuksien tasoa. Vuonna 2012 eläkkeellesiirtymisiän odote oli 60,9 vuotta. Laskelman mukaan se on 61,5 vuotta vuonna 2025 ja 62,4 vuonna 2060.

Vanhuuseläkkeen suuruus sopeutetaan 62 vuotta täyttäneiden elinajanodotteen muutokseen elinaikakerroimen avulla. Elinaikakerroimen arvo lasketaan jokaiselle syntymävuosiluokalle erikseen. Vuonna 2012 elinaikakerroin oli 63 vuotta täyttävälle 0,987. Vuonna 2030 se on 0,89 ja vuonna 2080 se on 0,76.

Lakisääteiset kokonaiseläkemenot olivat vuonna 2012 runsaat 13 prosenttia bruttokansantuotteesta. Korkeimmilleen osuus nousee 2030-luvulla, jolloin se on noin 15 prosenttia. 2040-luvun alkupuolelta lähtien osuus vakiintuu vajaan 14 prosenttiin.

Koko talouden työeläkemeno suhteessa talouden työtulossummaan oli 26,9 prosenttia vuonna 2012. Työeläkemenon suhde työtulossummaan kasvaa vuoteen 2030 saakka, jolloin se on 33 prosenttia. Tämän jälkeen suhde alenee, ja 2040-luvun alkupuolelta lähtien työeläkemeno on noin 30 prosenttia työtulossummasta. Työeläkemenon kasvu suhteessa työtulossummaan on seurausta vanhuuseläkemenon kasvusta.

Vuonna 2012 keskieläke oli lähes 1 500 euroa kuukaudessa. Eläkkeiden ostovoima kasvaa jatkuvasti ja vuonna 2080 keskimääräinen eläke on lähes 3 400 euroa vuoden 2012 hintatasossa. Keskieläkkeen taso nousee lähivuosina hieman suhteessa yleiseen ansiotasoon. Tähän vaikuttaa kaksi tekijää. Ensinnäkin ansiotason kasvun ennakoidaan olevan hidasta lähitulevaisuudessa. Toiseksi päättyvät vanhimpien eläkeläisten työeläkkeet ovat vielä matalia, koska työeläkeläit tulivat voimaan 1960-luvulta lähtien. Sen sijaan alkavat työeläkkeet perustuvat täyteen työuraan. Suhteellinen eläketaso kääntyy laskuun 2010-luvun lopulla. Tärkein syy alenemiselle on elinaikakerroin, joka sopeuttaa etuustason vastaamaan muutoksia elinajanodotteessa. Myös työntekijän eläkemaksu ja julkisen sektorin eläke-etuihin 1990-luvun aikana tehdyt muutokset vaikuttavat tähän kehitykseen. Kelan eläkkeiden tasoon vaikuttaa ratkaisevasti näihin eläkkeisiin tehtävät harkinnanvaraiset korotukset. Tässä laskelmassa käytettävän oletuksen mukaan nämä korotukset jäävät jälkeen ansiotasosta.

TyEL-maksu nousee vuoden 2012 vajaan 23 prosentista noin 25 prosenttiin kuluvan vuosikymmenen aikana. Tämä maksutaso on riittävä 2050-luvun loppupuolelle asti, jonka jälkeen maksutaso nousee 26 prosenttiin vuoteen 2080 mennessä. Maksutason nousu on seurausta eläkemenojen kasvusta. Seuraavan 20 vuoden aikana TyEL-menojen ennakoidaan kasvavan noin 5 prosenttiyksikköä suhteessa palkkasummaan. Maksutaso nousee samassa ajassa noin 2,5 prosenttiyksikköä.

TyEL-maksun riittävä vakiotaso olisi 25,6 prosenttia. Tällä maksutasolla voitaisiin rahoittaa TyEL:n menot pysyvästi. Vuonna 2012 TyEL-maksu oli 22,8 prosenttia TyEL:n palkkasum-

masta. Vastaavasti riittävä KuEL-maksun vakiotaso olisi 26,6 prosenttia suhteessa KuEL:n palkkasummaan. Vuonna 2012 KuEL:n maksutulo oli 29,1 prosenttia suhteessa KuEL:n palkkasummaan. Kaikkien työeläkelakien eläkemenojen rahoittamiseen riittävä maksutaso suhteessa koko talouden työtulosumaan olisi 28,1. Vuonna 2012 vertailukelpoinen maksutulo suhteessa talouden työtulosumman oli 27,6 prosenttia.

Raportissa tutkitaan tulosten herkkyyttä keskeisimpien oletusten suhteen.

Kuolevuuden kehitys vaikuttaa lähinnä etuustasoon elinaikakertoimen vuoksi. Elinaikakerroin ei kuitenkaan poista eliniän kasvun menovaikutuksia täysimääräisesti. Ensinnäkään se ei sopeuta jo eläkkeellä olevien eläketasoa kuolevuuden muutoksia vastaavasti. Niin ikään elinaikakerrointa ei sovelleta Kelan eläkkeisiin. Elinaikakertoimen menotasoa sopeutuva vaikutus voi heikentyä myös siksi, että elinaikakertoimen lukuarvo saattaa lähestyä alarajaansa.

Eläkealkavuuksien aleneminen siten, että eläkkeellesiirtymisiän odote nousisi tasolle 62,4 vuotta vuoteen 2025 mennessä alentaisi eläkemenon suhdetta bruttokansantuotteeseen noin 0,3 prosenttiyksikköä verrattuna perusvaihtoehtoon. Eläkkeiden taso suhteessa talouden keskiansioihin nousisi noin yhdellä prosenttiyksiköllä. TyEL-maksun nostotarve alenisi alle prosenttiyksikön.

Vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkealkavuuksien jääminen vuoden 2012 tasolle merkitsisi sitä, että eläkemenojen suhde bruttokansantuotteeseen nousisi 0,2–0,5 prosenttiyksikköä perusvaihtoehtoa korkeammaksi vuodesta 2025 eteenpäin. Samalla eläkkeiden taso jäisi perusvaihtoehtoa matalammaksi. TyEL-maksua tulisi korottaa vajaan prosenttiyksikön perusvaihtoehtoa enemmän.

Ansiotason kasvuvauhdin nousu puolella prosenttiyksiköllä alentaisi eläkemenojen suhdetta bruttokansantuotteeseen noin prosenttiyksikön verrattuna perusvaihtoehtoon pitkällä aikavälillä. Eläkkeiden ostovoima kasvaisi oleellisesti, mutta eläkkeiden suhde keskiansioihin alenisi pitkällä aikavälillä lähes kolme prosenttiyksikköä. TyEL-maksu alenisi pitkällä aikavälillä noin 0,7 prosenttiyksikköä verrattuna peruslaskelmaan.

Eläkevarojen tuotto vaikuttaa pääosin maksutasoon. Sijoitustuottojen nousu kasvattaisi aluksi eläkevarojen määrää ja pidemmällä aikavälillä alentaisi TyEL:n maksutasoa. Prosenttiyksikön nousu sijoitustuotoissa alentaisi TyEL-maksua vuonna 2025 noin yhden prosenttiyksikön ja vuonna 2080 vaikutus olisi kolme prosenttiyksikköä.

Optimistisessa väestö- ja talousskenaariossa on yhdistetty matala kuolevuus, matala eläkealkavuus, nopea ansiotason kasvu ja korkeat sijoitustuotot. Eläkemeno suhteessa bruttokansantuotteeseen jää pitkällä aikavälillä runsaan puoli prosenttiyksikköä matalammaksi kuin perusvaihtoehdossa. Nopea ansiotason kasvu ja matalat eläkealkavuudet alentavat eläkemenojen suhteellista tasoa, mutta matala kuolevuus kasvattaa sitä. TyEL-maksu jää 2–3 prosenttiyksik-

sikköä perusvaihtoehtoa matalammaksi. Korkeat sijoitustuotot alentavat edellisten tekijöiden lisäksi maksutasoa. Keskimääräinen eläke on optimistisessa skenaariossa oleellisesti perusvaihtoehtoa korkeampi. Kuitenkin eläkkeet suhteessa talouden keskiansioon jäävät optimistisissä vaihtoehdossa perusvaihtoehtoa matalammaksi. Matala kuolevuus ja nopea ansiotason kasvuvauhti vaikuttavat tähän tulokseen.

Pessimistisessä väestö- ja talousskenaariossa on yhdistetty korkea kuolevuus, korkea eläkealkavuus, hidas ansiotason kasvu ja matalat sijoitustuotot. Eläkemeno suhteessa bruttokansantuotteeseen muodostuu pitkällä aikavälillä runsaan prosenttiyksikön korkeammaksi kuin perusvaihtoehdossa. TyEL-maksu on 3–4 prosenttiyksikköä perusvaihtoehtoa korkeampi. Keskimääräinen eläke on pessimistisessä skenaariossa perusvaihtoehtoa matalampi. Eläkkeiden taso suhteessa talouden keskiansioon muodostuu kuitenkin perusvaihtoehtoa korkeammaksi.

Lisätietoja:

Ismo Risku

Eläketurvakeskus

Sähköposti: ismo.risku@etk.fi

Puhelin: 029 411 2566

Aineistotilaukset:

www.etk.fi › Julkaisut › Tutkimusjulkaisut ›

Raportit › Lakisääteiset eläkkeet – pitkän aikavälin laskelmat 2013

tai aineistotilaukset@etk.fi

ISBN 978-951-691-189-5 (nid.)

ISBN 978-951-691-190-1 (PDF)

ISSN-L 1238-5948

ISSN 1238-5948 (painettu)

ISSN 1798-7490 (verkkojulkaisu)

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin 029 411 20

Faksi 09 148 1172

Pensionsskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Telefon 029 411 20

Fax 09 148 1172

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 Eläketurvakeskus Finland

Telephone +358 29 411 20

Fax +358 9 148 1172

www.etk.fi

› julkaisut